

NMP Themasesessie 2

Terugkoppeling

Oplossingsrichtingen en
maatregelen

POPULYTICS

What would you do?

Inhoudsopgave

Inzichten uit themasessie 2 van het NMP

Samenvatting

- Methodologie
- Overzicht 10 clusters van oplossingsrichtingen
- Spanningsvelden (aanvullingen op themasessie 1)

Uitwerking van 10 clusters van oplossingsrichtingen

Appendix

- Uitkomsten van een enquête gehouden voorafgaande aan de themasessie

Themasessie 2

- 12 december 2022
- In De Ruimte, Utrecht
- 09:30 tot 17:00
- Over oplossingsrichtingen binnen het NMP
- Briefings ter voorbereiding
- Circa 80 deelnemers verdeeld over drie sessies

Samenvatting themasessie 2

1. Methodologie
2. Overzicht van 10 clusters van oplossingsrichtingen
3. Spanningsvelden (aanvullingen op themasessie 1)

Uit 322 oplossingsrichtingen komen 10 clusters

Methodologie

- Deelnemers hebben tijdens themasessie 2 en de daaraan voorafgaande enquête **322 oplossingsrichtingen** gegenereerd. Een volledig overzicht is separaat bijgevoegd.
- Niet alle oplossingsrichtingen zijn even ver uitgewerkt door deelnemers of besproken tijdens de themasessies. Daarnaast hadden sommige oplossingsrichtingen meer het karakter van algemene opmerkingen of principes.
- Binnen deze beperkingen zijn de oplossingsrichtingen gecategoriseerd, onder meer op basis van de bouwstenen van het Nationaal Milieubeleidskader (NMK). Hieruit kwamen **10 clusters van oplossingsrichtingen** naar voren. Deze werken we hier uit.
- De tien clusters dekken de meeste oplossingsrichtingen (ongeveer drie kwart). De clusters verschilden niet significant over de drie thema's Vitale Ecosystemen, Gezonde Leefomgeving en Duurzame, Circulaire Economie.

10 clusters van oplossingsrichtingen

Selectie uit 322 oplossingsrichtingen

1

Reken met echte prijzen

2

Vergroot het bewustzijn over gezondheid

3

Voorkom vervuiling

4

Bouw ongewenste activiteiten af

5

Bouw gewenste activiteiten op

6

Leg de verantwoordelijkheid waar deze hoort

7

Maak samenhangend, consistent beleid

8

Maak de staat van het milieu inzichtelijk

9

Neem regie, verbeter de uitvoering

10

Verbeter de samenwerking

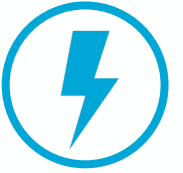
De onderwerpen **kennis** en **innovatie** zijn in algemene zin wel benoemd, maar te weinig om deze te clusteren.

Enkele **wilde(re) ideeën** betreffen rechten voor de natuur, kernfusie, en bevolkingsdichtheid

Spanningsvelden

Drie spanningsvelden uit NMP Themasesessie 1

Als het NMP keuzes dient te maken, welke zijn dat dan onder andere?

1. *Voorspelbaar veranderen*: Sommige deelnemers vinden dat de overheid betrouwbaar moet zijn. Verander niet steeds wetgeving en beleid. Anderen zeggen juist dat regelgeving en normen vaak achterlopen. Dat is nadelig voor duurzame en circulaire initiatieven. Wat is de juiste balans tussen stabiliteit en ontwikkeling?
2. *Ambitieuze realisme*: Ambitieuze streefbeelden, doelen en/of normen kunnen mobiliserend en wervend werken. Maar ook tot teleurstelling leiding als ze niet worden gehaald. Daarom pleiten sommige deelnemers voor realisme. Wat is de juiste balans tussen ambitie en realisme?
3. *Wortel of stok*: Een veelgehoord geluid is dat strenger, restrictiever milieubeleid nodig is. Maar wat als bedrijven daardoor misschien wel weggaan? Andere deelnemers pleiten ervoor om meer stimulerend beleid te voeren waardoor bedrijven hier in Nederland verduurzamen. Wat is de juiste balans tussen wortel en stok?

Aanvulling uit themasesessie 2

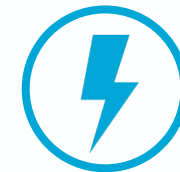
Deelnemers voelen een spanning tussen de wens om duurzaamheid als 'leuk' neer te willen zetten en de wens om (nu eindelijk eens) harde milieumaatregelen te nemen.

Deelnemers kwamen tot een mogelijk principe: 'Niet op bewustwording inzetten zonder harde aanpak'. Wortel én stok dus.

Spanningsvelden

Drie aanvullende spanningsvelden uit NMP Themasesessie 2

Als het NMP keuzes dient te maken, welke zijn dat dan onder andere?

4. *Integraal en/of vereenvoudigd*: Sommige deelnemers voelen de noodzaak om onze samenleving, milieuproblematiek en wet- en regelgeving te versimpelen. Andere om integraal en internationaal te werken. Een aantal deelnemers ziet juist in de combinatie de oplossing. De noodzaak tot (internationale) samenwerking zorgt ervoor dat we ons systeem simpeler moeten maken. We moeten dezelfde soort wet- en regelgeving gaan hanteren om te kunnen samenwerken. En een integrale toelatingssystematiek van stoffen zou de aanpak van veel problemen aan 'de achterkant' een stuk simpeler maken.
5. *Functioneel of saamhorig*: Sommige deelnemers onderstrepen het principe van functioneel beleid, waarbij rendement voorop staat. Er is beperkt geld en mankracht. Dit vergt scherpe afwegingen over het inzetten daarvan. Maar daar staat een ander principe tegenover: een egalitair of saamhorig principe, waarbij alles overal schoner/veiliger/stiller/etc wordt. Kunnen deze naast elkaar bestaan?
6. *Rechtvaardige verdeling*: Interventies voor het milieu gaan bijna onvermijdelijk voor- en nadelen opleveren voor verschillende partijen. De verdeling moet eerlijk en rechtvaardig zijn.

Aanvullingen uit themasesessie 2

10 Oplossings- richtingen

Uitwerking

1. Reken met echte prijzen

De vervuiler betaalt, de gebruiker betaalt

Aantal keer
genoemd

36

True Pricing, beprijzing, de vervuiler betaalt. Dit principe kent vele vormen. Het in rekening brengen van echte prijzen is de meest genoemde oplossingsrichting.

Deelnemers noemen verschillende uitwerkingen. Denk aan een belasting op grondstoffen en vervuiling in plaats van op arbeid. Of tariefdifferentiatie op basis van de circulariteit van een ontwerp binnen een UPV. Maar ook fiscaal voordeel voor secundaire grondstoffen en de bekende kilometerheffing.

Een interessante variatie is dat niet alleen de vervuiler, maar ook **de gebruiker** betaalt, bijvoorbeeld in de vorm van stijgende tarieven op hoger gebruik drinkwater.

De omgekeerde variant van milieukosten beprijzen is ecosysteemdiensten ook een prijs (of 'omzet') toe te kennen.

“Beprijs emissies zo dicht mogelijk bij de bron -> alle bronnen”

“Fonds oprichten voor potentiële schade aan milieu gevuld door bedrijven waar de maatschappelijk kosten uit betaald als het fout gaat uit betaald gaan worden.”

2. Vergroot het bewustzijn over gezondheid

Bewustzijn & Communicatie

Aantal keer
genoemd

34

Meer bewustzijn over milieu(beleid) met als doel om een gedragsverandering teweeg te brengen en draagvlak te creëren. Gezondheid zou een nieuw narratief kunnen zijn.

Deelnemers pleiten voor meer bewustzijn over de urgentie en consequenties van milieuvervuiling. Interessant is de oplossingsrichting om de boodschap niet om 'een beter milieu' te laten gaan, maar om de verbeterde gezondheid die dat oplevert.

Een veelgenoemd instrument daarbij is voorlichting aan burgers. Bijvoorbeeld over asbest, houtstook, of bepaalde (toxische) stoffen in producten. Maar ook voorlichting aan bedrijven over de circulaire economie wordt genoemd.

Deelnemers kijken ook veelal naar het onderwijs. Denk aan meer aandacht in het curriculum voor natuur en ecosystemen.

Er zijn ook deelnemers die benadrukken dat er een bepaalde realiteitszin moet zijn. 'Nul risico bestaat niet.'

"Motiveer vanuit gezondheidsbevordering hoe je het milieu beheert"

"Duiding van de problemen. Wat gebeurt er als gedrag niet verandert?"

"Uit het onderzoek moet duidelijk getallen naar voren komen, bijvoorbeeld als we maatregel X niet doen, dan neemt de biodiversiteit af met Y. Nu is dat vaak te onduidelijk waardoor mensen de urgentie niet goed genoeg voelen."

3. Voorkom vervuiling

Bouwsteen uit het NMK: Voorkomen

Aantal keer
genoemd

13

‘Voorkomen moet altijd voorop staan,’ aldus een van de deelnemers. De enquête wees ook al op de wens tot meer proactief, preventief milieubeleid.

Deelnemers hebben hier meerdere ideeën bij. Bijvoorbeeld een toelatingssystematiek voor chemische stoffen, naar het model van medicijnen (‘nee, tenzij’). Dit is een uitwerking van het voorzorgsprincipe dat door meerdere deelnemers is genoemd. Het kan leiden tot een verbod op de productie van schadelijke stoffen – een oplossingsrichting die ook door een deelnemer werd genoemd.

Een andere oplossingsrichting is de *'by design'*-aanpak. Voorkom het probleem door het in processen en producten vooraf te ‘weg-engineeren’.

“Dit houdt een veel striktere normering in, die gevoelige groepen (zwangere vrouwen en hun ongeboren kind, kinderen en ouderen) als uitgangspunt neemt. En een veel actiever handhavingsbeleid en -uitvoering. Het voorzorgsprincipe moet hierbij worden gehanteerd: bij duidelijke aanwijzingen (door onderzoek) dat een stof nadelige effecten kan hebben op de gezondheid en/of milieu, mag deze NIET worden toegelaten totdat met onafhankelijk onderzoek is aangetoond dat de stof veilig is.”

4. Bouw ongewenste activiteiten af

Bouwsteen uit het NMK: Beheersen

Aantal keer
genoemd

28

Ook een veelgehoorde oplossingsrichting. Beheers niet alleen de schade, maar bouw ongewenste, vervuilende activiteiten ook actief af.

Transitiemodellen vragen niet alleen aandacht voor de opbouw van het nieuwe, maar ook om de afbouw van het oude. Normeren en verbieden zijn daarbij instrumenten die veel deelnemers hebben genoemd.

Een concreet voorbeeld is dat deelnemers niet alleen vroegen om het bevorderen van duurzame mobiliteit (OV, fiets), maar ook het minder aantrekkelijk maken van minder duurzame en gezonde modaliteiten (auto).

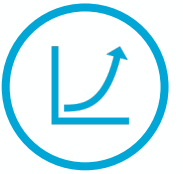
Andere oplossingsrichtingen die genoemd zijn: stoppen met fossiele 'subsidies', verbieden van pesticiden verbieden, reguleren van houtstook, verbieden van vuurwerk, en het verbieden van vlees uit de industrie.

“Bronbeleid: normstelling voertuigemissies (lucht, geluid, banden, remmen)”

“Het toepassen van een generatietoets op nieuw beleid door beleidsmakers om ervoor te zorgen dat gevolgen en belangen op de lange termijn worden meegewogen.”

5. Bouw gewenste activiteiten op Bouwsteen uit het NMK: Verbeteren

Aantal keer
genoemd

36

Bouwen aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving. Samen met echte prijzen de meest genoemde cluster van oplossingsrichtingen.

Waar moeten we dan aan denken? Bijvoorbeeld het doorzetten van maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI) door de Rijksoverheid. Of het verlagen van de btw op arbeid (voor reparaties en onderhoud). De milieustraat open op zondag is een klein maar fijn voorbeeld.

Interessant genoeg denken deelnemers daarbij niet alleen aan stimuleren en faciliteren. Zij denken ook aan een bijmengverplichting voor secundaire of biobased grondstoffen. Een verbrandingsverbod en exportverbod van (recyclebare) materialen. Of een *right to repair* (strengere normen voor productontwerp).

“Financiële prikkels om gebruik veilige chemicaliën te bevorderen”

“Milieu-
investeringsfonds”

Rijk: producteisen mbt circulariteit. Niet nog eens jaren experimenteren. Fiscale instrumenten voluit inzetten: duurzaam bevorderen / onduurzaam juist ontmoedigen.

6. Leg verantwoordelijkheid waar deze hoort

De vervuiler verantwoordelijk, de gebruiker verantwoordelijk

Aantal keer
genoemd

11

De vervuiler (en gebruiker) laten betalen is een specifieke uitwerking van de vervuiler verantwoordelijk maken. Dit principe is breder toepasbaar.

De uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) is over de hele linie een van de meest genoemde specifieke instrumenten – en hier in het bijzonder relevant.

Deelnemers zien veel mogelijkheden voor de UPV, onder andere door deze uit te breiden naar andere sectoren. Of toepasbaar maken op *alle* kunststoffen. Of een UPV voor burgers ('uitgebreide burgerverantwoordelijkheid') en ketens.

Maar gebruikers en vervuilers moeten breder verantwoordelijk worden gemaakt. Bijvoorbeeld door elk bedrijf verantwoordelijk te maken voor duurzaam bodembeheer. Als je iets onderneemt, op de markt brengt of gebruikt – dan ben je ook verantwoordelijk.

“UPV opnemen verplichting dat producent kennis deelt over elke stof wat erin zit en wat het doet”

“Overheid moet strengere eisen stellen aan UPV.”

“Bedrijven verantwoordelijk stellen voor informatieverstrekking consumenten chemische stoffen”

7. Maak samenhangend, consistent beleid

Integraliteit

Aantal keer
genoemd

19

De roep om 'integraliteit' in het milieubeleid is veelvuldig. Deelnemers hebben concrete ideeën wat dat kan betekenen.

Deelnemers noemen het afstemmen van bestaand beleid, wet- en regelgeving als belangrijke stap. Stem bijvoorbeeld de normenstelsels voor lucht, water en bodem op elkaar af. Stem deze af op het compartiment waar ze accumuleren. Verwijder ook tegenstrijdigheden in diverse wetgeving. Als voorbeeld is zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) versus CO₂ genoemd. En kijk internationaal. Stem afvalrichtlijnen af op omringende landen (bijv. pyrolyse-olie België). Het totaaloverzicht biedt nog meer concrete voorbeelden.

De genoemde oplossingsrichtingen wijzen ook op een onderliggende wens tot eenduidigheid en consistentie. Daarbij is bijvoorbeeld van eenduidige afvalinzameling genoemd.

“Hier ligt een rol voor de overheid. Je kunt niet van specialisten vragen om de verschillende milieueffecten tegen elkaar af te wegen.”

“Eén overheid;
niet afschuiven;
geen
decentralisatie
zonder
budget.”

“Differentieer
normen per functie
(stad hoeft niet
schoonste bodem
te hebben).”

8. Maak de staat van het milieu inzichtelijk

Meetbaarheid & Transparantie

Aantal keer
genoemd

13

Metten is weten. *If it can't be measured, it can't be managed.* Geen tekort aan slogans, maar toch tast het milieubeleid op punten nog in het duister.

Een belangrijk voorbeeld dat daarbij werd genoemd was de bodem. Hiervoor zou een set aan indicatoren moeten worden opgesteld die de kwaliteit van de bodem kunnen weergeven ('als een energielabel van G tot A+++').

Andere voorbeelden die genoemd zijn: ketenemissies inzichtelijk krijgen (klimaat, scope 3) en inzicht in grondstoffenstromen. Ook de effecten van milieuverontreiniging op gezondheid zouden beter gemeten moeten worden – én transparant moeten zijn.

Deelnemers benadrukken de onafhankelijkheid van metingen én de onafhankelijkheid van handhaving voor bodem, water, lucht

“Stand van het milieu toekomstverkenning (analoog aan VTV)”

“Transparantie in materiaalgebruik door MKB + grootbedrijf”

“Hinder = beleving. Dat meten en opsturen”

9. Neem regie, verbeter de uitvoering

Governance & Uitvoering

Aantal keer
genoemd

24

Het werken van de overheid heeft een sterke invloed op het milieubeleid in Nederland. Er zijn diverse suggesties gedaan om dat beter tot zijn recht te laten komen.

Een eerste aspect: meer centrale regie is nuttig, bijvoorbeeld door één ministerie van Duurzaamheid én Ruimtelijke Ordening (naar het model van het voormalige VROM). Of 'het nieuwe ministerie van Milieu, Klimaat en Volksgezondheid'.

Er zijn meer hervormingen voorgesteld: bijv. het Centraal Overlegorgaan Afvalstoffen zou een Centraal Overlegorgaan Duurzame, Circulaire Economie moeten worden.

Een tweede aspect is het verbeteren van de uitvoering, met name de vergunningen, toezicht en handhaving (VTH). Deelnemers noemen de noodzaak tot sterker toezicht en handhaving. Ook de processen van vergunningsverlening en verlening van einde-afvalstatus zouden eenvoudiger, transparanter en effectiever moeten.

“Handhaving op online verkoop van asbesthoudende producten aan burgers door NVWA”

“Technische Commissie Bodem moet weer worden ingesteld; gevraagd en ongevraagd advies; ook voor water en lucht”

“Geef eerlijke inspraak aan burgers”

10. Verbeter de samenwerking

Overheid, bedrijfsleven, burger, wetenschap

Aantal keer
genoemd

24

Veel problemen ontstaan uit onbegrip, wantrouwen en miscommunicatie tussen verschillende partijen. Niemand is tegen betere samenwerking, maar hoe?

Deelnemers noemen nut en noodzaak van betere samenwerking vaak. Daarbij hebben ze elke denkbare combinatie van partijen in gedachten. Bijvoorbeeld samenwerking 'in de keten'. Of decentrale overheden meer laten optrekken met bedrijven binnen een vergunningstraject. Of meer co-creatie met burgers door middel van *citizen science*. Of innovatie samenwerking tussen mkb en wetenschap.

Maar het blijft moeilijk grip te krijgen op 'het hoe'. Er zijn weinig concrete oplossingsrichtingen voorgesteld.

“Meer samenwerken over waardeketens: bedrijven, overheid, juridische kaders”

“Spreek dezelfde taal (leer elkaars taal) overheid – inwoners”

“Innovatiemanager overheid voor mkb”

Themasessie 2 – Enquête vooraf

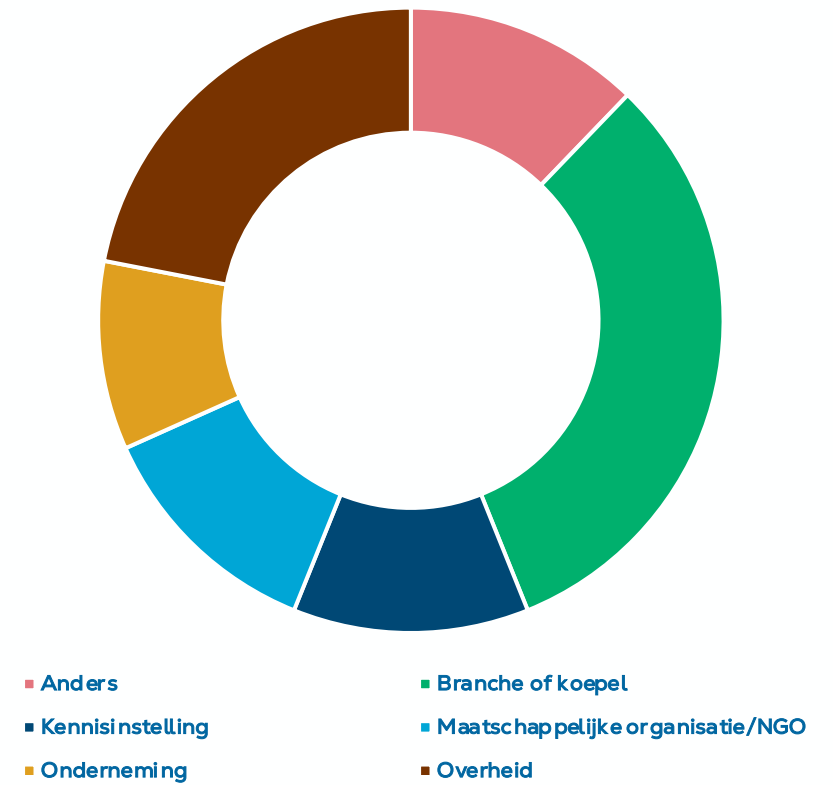
Over oplossingsrichtingen

Over de respondenten op de enquête

Observaties

- 41 deelnemers aan themasessie 2 hebben de enquête ingevuld die vooraf is gestuurd
- De deelnemers vertegenwoordigen een gevarieerde herkomst qua organisatie
- De deelnemers zijn ook naar rato verdeeld over de drie thema's (VE, GL en DCE)

Wat voor soort organisatie vertegenwoordigt u?
(N=41)

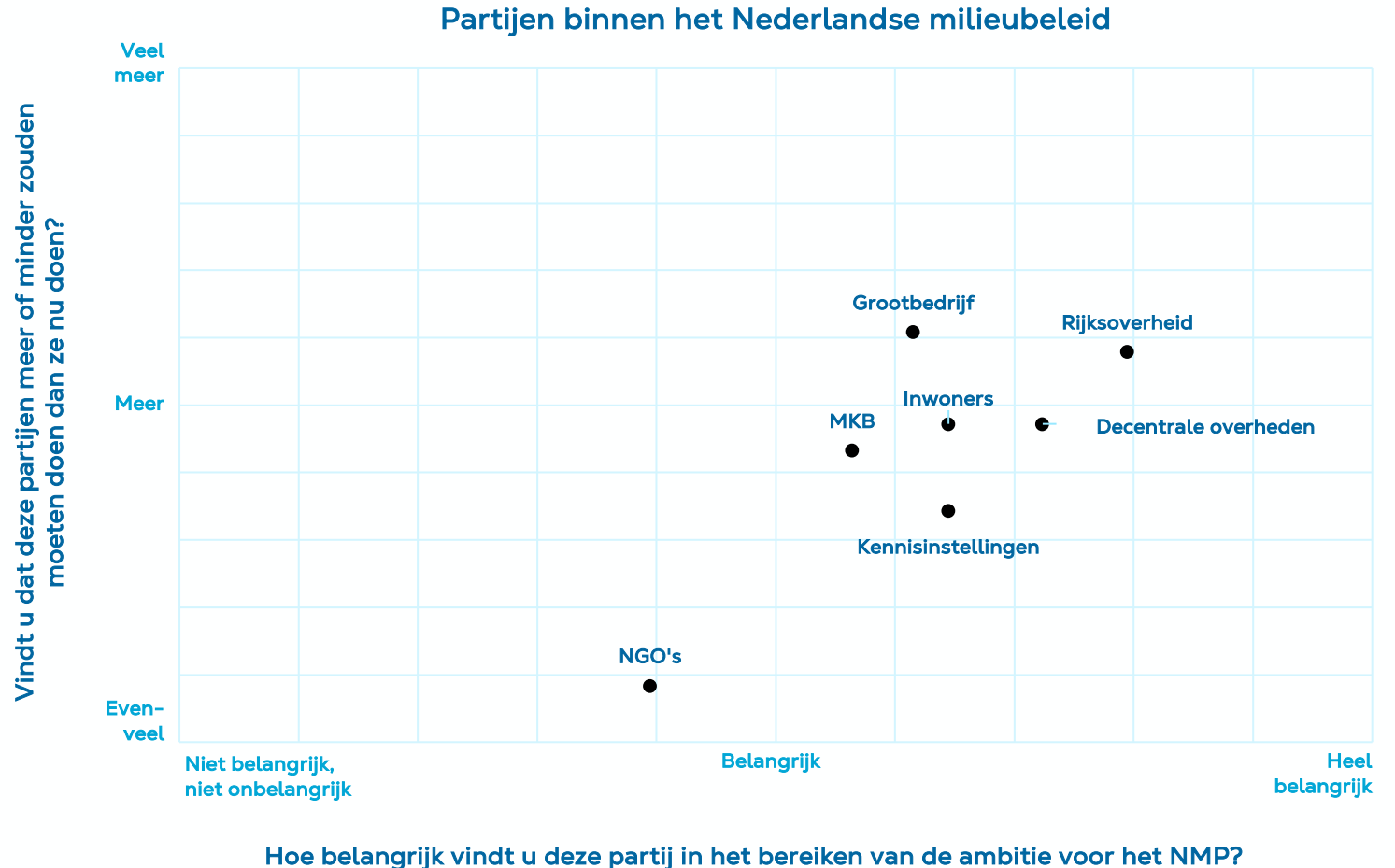

Partijen

Wie spelen een rol?

Observaties

- Alle partijen worden als **(heel) belangrijk** gezien...
- ... maar het meest belangrijk vinden respondenten de Rijksoverheid en decentrale overheden
- Alle partijen zouden **meer moeten doen**...
- ... maar respondenten kijken primair naar de Rijksoverheid en het grootbedrijf

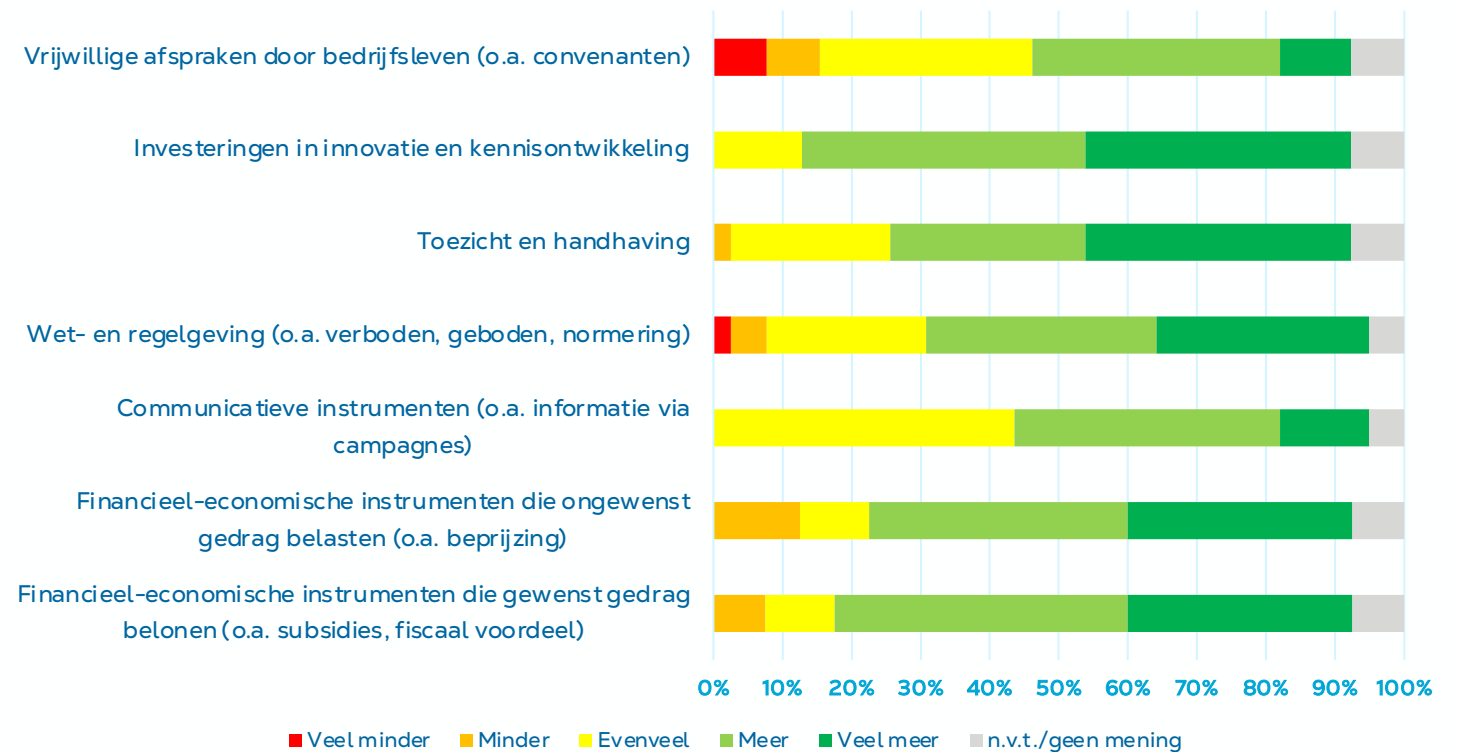
Instrumentarium

Welke instrument meer of minder?

Observaties

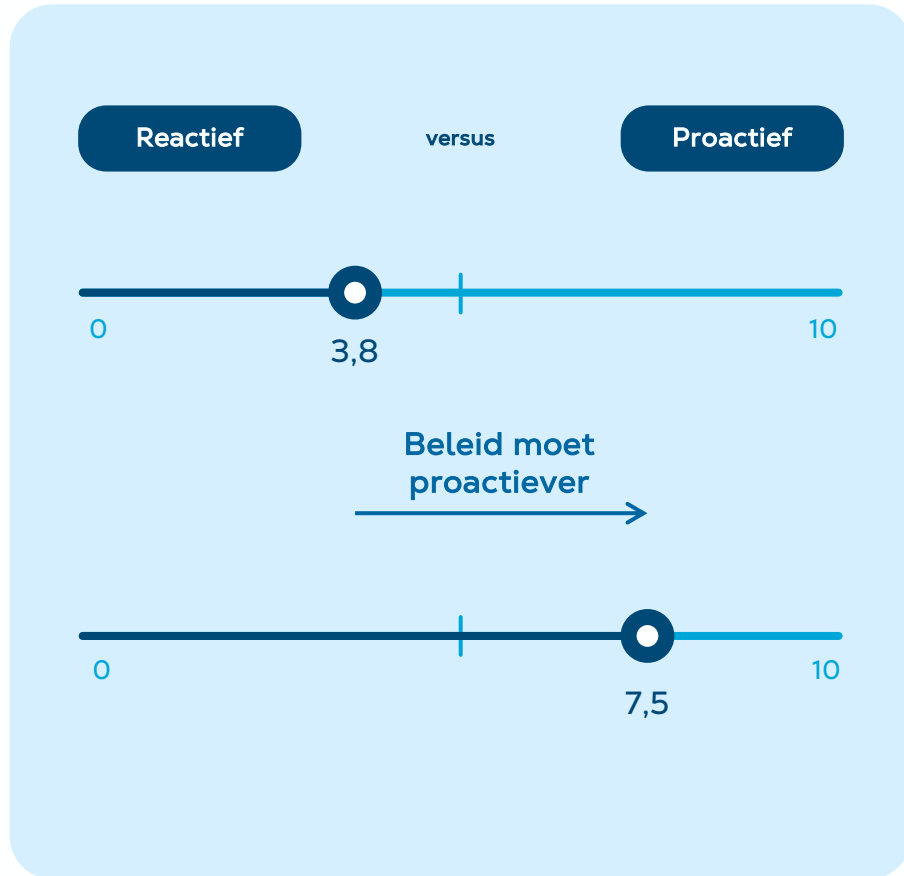
- Eigenlijk willen deelnemers van alle instrumenten meer.
- Dit is consistent met de observatie uit de enquête rond themasessie 1 dat milieubeleid meer aandacht verdient
- Als onderbouwing wordt de urgentie genoemd ('polycrisis') en bezuinigingen uit het verleden. Ook benoemd dat het altijd een combinatie is

Welke type instrumentarium vindt u dat in algemene zin meer of minder moet worden ingezet? (N=40)

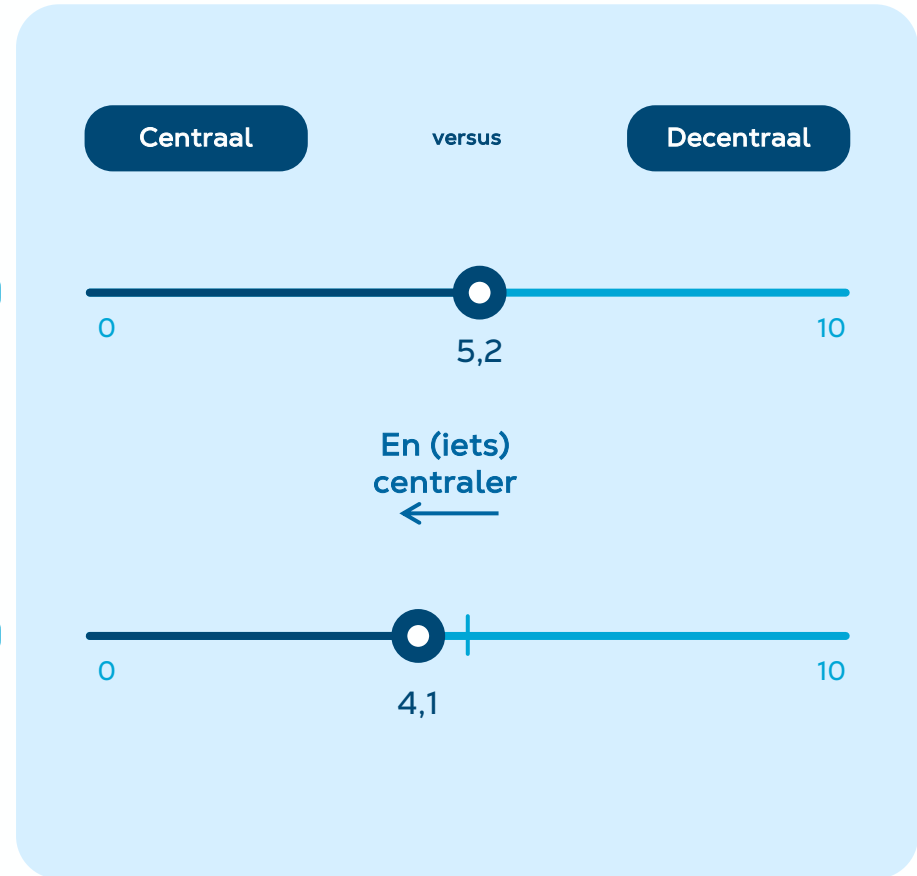
Balans (1/2)

Hoe is de balans in het Nederlandse milieubeleid?

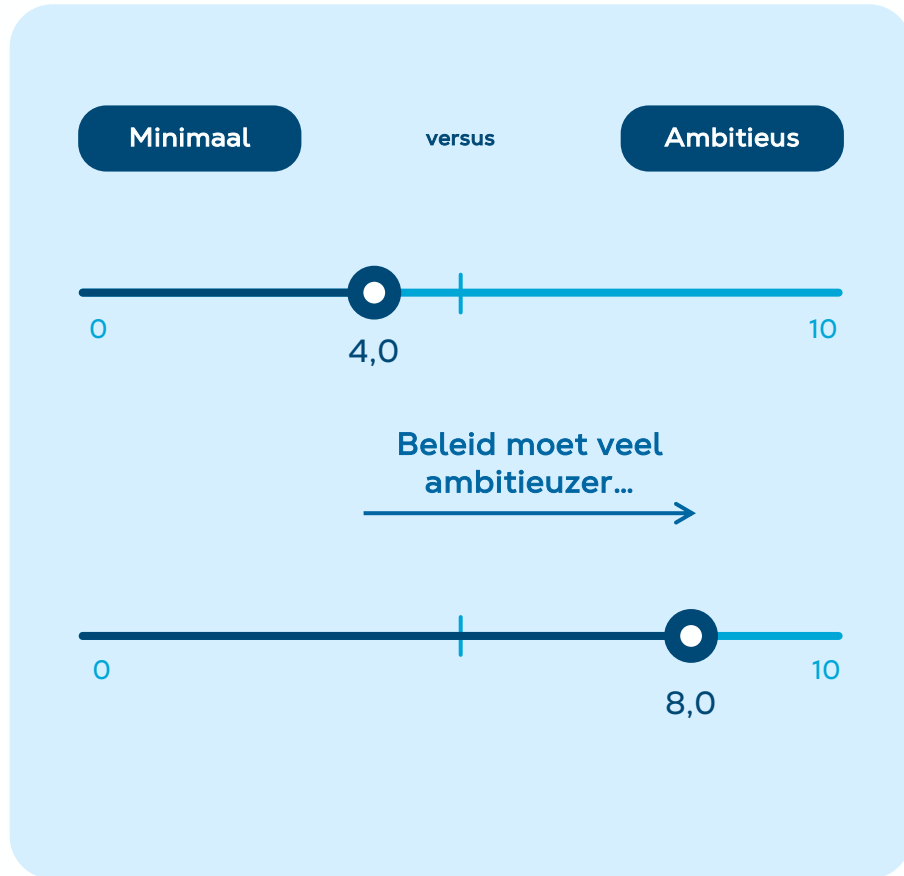
Zo is het nu

Zo zou het moeten

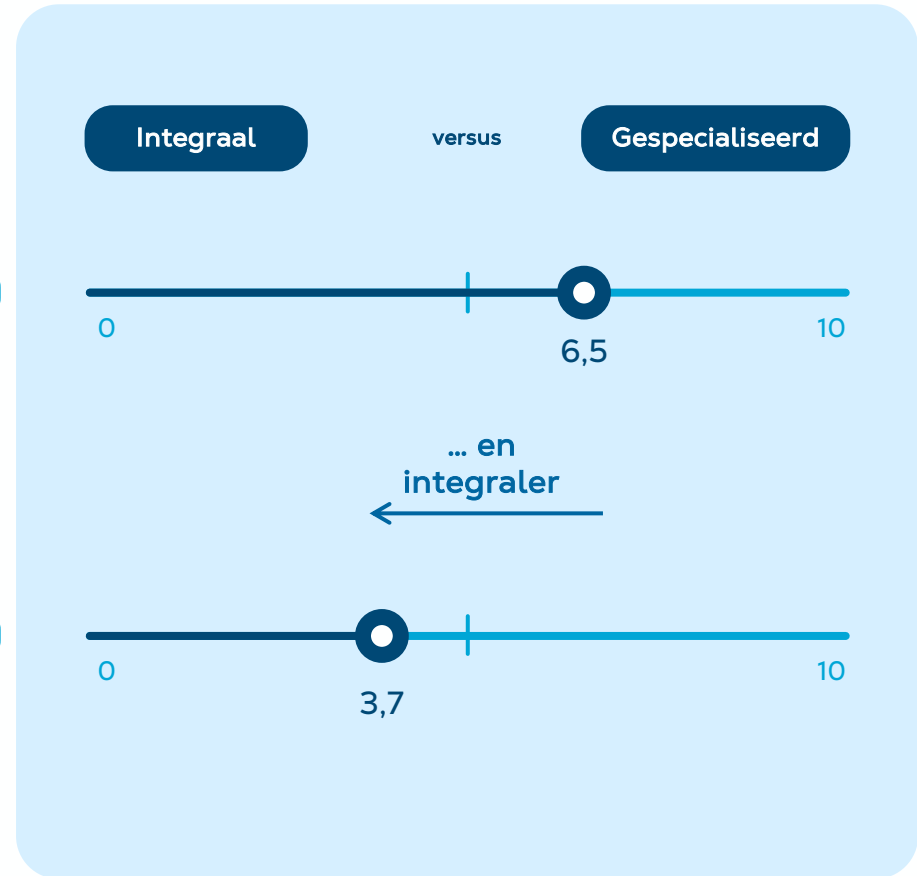
Balans (2/2)

Hoe is de balans in het Nederlandse milieubeleid?

Zo is het nu

Zo zou het moeten

Oplossingsrichtingen

Selectie van reacties

Toelichting bij themasessie 2

Dit is ons doel vandaag: zoveel mogelijk oplossingsrichtingen genereren

1. Mag wild/innovatief/ambitieus
2. Nog niet: uitvoerbaarheid, realisme en/of haalbaarheid
3. Maak het concreet: handelingsperspectief voor een specifieke partij. Bijvoorbeeld 'Werk integraal' – wat betekent dat dan? Voor wie?

“Invoeren van integrale beprijzing van milieubelasting door bedrijven”

“Een terugtrekkende rijksoverheid en alle taken zo laag mogelijk beleggen.”

“Ambtenaren: draag naar politiek uit dat dit vereist dat departementen anders worden georganiseerd. Bijvoorbeeld één ministerie van duurzaamheid, of toets alle besluiten aan effecten op natuur en milieu.”

“Overheid moet strengere eisen stellen aan UPV. Verantwoordelijke organisaties zouden verplicht moeten zijn Design for Circularity te stimuleren bijvoorbeeld.”

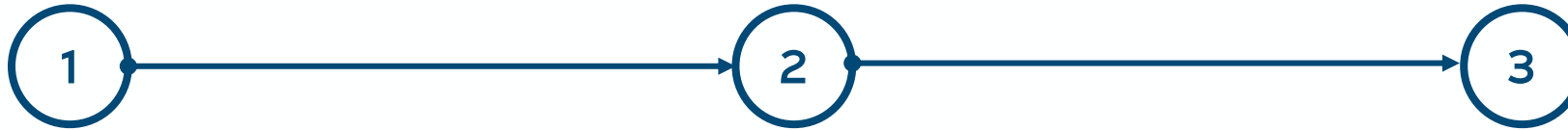
“Betere bron aanpak voor een goede waterkwaliteit en meer gebruik van grondstoffen in het rioolwater moeten samen gaan.”

Overzicht informele participatieproces

The background features a dark blue, angular shape that resembles a stylized mountain range or a jagged arrow pointing downwards and to the right. This shape is set against a lighter blue background.

Het informele participatietraject van het NMP kent drie fases

Nov '22 – jan '23

Themasessies

Ophalen van visies en ideeën, afwegingen van doelen en maatregelen, bij belanghebbenden

Feb '23 – apr '23

Participatieve Waarde Evaluatie

Online raadpleging onder Nederlanders over de belangrijkste beleidsdilemma's binnen het NMP.

De themasessies leveren belangrijke informatie op voor het ontwerp van de raadpleging

Mei '23

Integratiesessies

De themasessies en de PWE leveren handelingsperspectieven op voor het milieubeleid

Maar er zullen ook een aantal knopen moeten worden doorgehakt

Belanghebbenden denken creatief mee over koppelkansen of juist over waar maatregelen elkaar in de weg zitten

Het NMP wordt **bé**ter met stakeholders

Doelen van het participatietraject

- 1 We maken een narratief over milieubeleid dat de samenleving herkent
- 2 We identificeren en prioriteren concrete acties voor milieubeleid
- 3 We leren over de positie van milieubeleid t.o.v. andere dossiers
- 4 We leren van elkaar

